

การวิเคราะห์แบบพลศาสตร์

3.1 ความนำ

ปัญหาในการวิเคราะห์แบบพลศาสตร์ของโครงสร้างโดยทั่ว ๆ ไปเป็นการแก้ปัญหาของสมการเชิงอนุพันธ์เชิงเส้น (Linear Differential Equation) ลำดับชั้นที่ 2 ดังสมการ (3.1)

$$M\ddot{U} + C\dot{U} + KU = R \quad (3.1)$$

ซึ่ง M , C และ K เป็นเมตริกซ์ของมวล ความหน่วง และสติฟเนสของโครงสร้างตามลำดับ

R เป็นเวกเตอร์ของแรงกระทำภายนอก

U , $\dot{U}$ และ $\ddot{U}$ เป็นเวกเตอร์ของการเคลื่อนที่ ความเร็ว และอัตราเร่ง ตามลำดับ

ในการแก้ปัญหาของสมการ (3.1) สามารถทำได้ 2 วิธีคือ

1. วิธีอินทิเกรตโดยตรง (Direct Integration Method)
2. วิธีรวมโหมด (Modal Superpositon Method)

3.2 วิธีอินทิเกรตโดยตรง

การอินทิเกรตโดยตรงของสมการ (3.1) เป็นการอินทิเกรตทีละขั้น (Step - by - Step) โดยไม่มีการเปลี่ยนรูปสมการ (3.1) ไปจากรูปแบบเดิม สิ่งจำเป็นในวิธีอินทิเกรตโดยตรงมีพื้นฐานอยู่ 2 แนวทาง

แนวทางแรก พิจารณาสมการ (3.1) ที่เวลา t ใด ๆ ที่ช่วงเวลา Δt ที่เวลานั้น ซึ่งเหมือนกับการวิเคราะห์สถิตยศาสตร์โดยมีผลของแรงเฉื่อยและแรงหน่วงรวมอยู่ด้วย จึงได้ผลเฉลยในทุก ๆ ช่วงเวลา

แนวทางที่ 2 พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนที่ ความเร็ว และอัตราเร่ง ในช่วงเวลา Δt ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนที่ ความเร็ว และอัตราเร่ง ในแต่ละช่วงเวลาก็จะเก็บสะสมไว้ซึ่งจะได้ผลเฉลยในที่สุด โดยสมมติการเคลื่อนที่ ความเร็ว และอัตราเร่ง ที่เวลา $t = 0$ เป็น U_0 , $\dot{U}_0$ และ $\ddot{U}_0$ ตามลำดับ และเป็นผลเฉลยของสมการ (3.1) จะอยู่ในช่วงเวลา $t = 0 \rightarrow T$ โดยแบ่งช่วงเวลออกเป็น S ช่วงเท่า ๆ กัน ($\Delta t = T/S$) และทำการอินทิเกรตที่เวลา $0, \Delta t, 2\Delta t, \dots, t, t + \Delta t, \dots, T$ ก็จะได้ผลเฉลยในแต่ละช่วงเวลาตามต้องการ

วิธีอินทิเกรตโดยตรงนี้ ถ้าเมตริกซ์ของมวลมีค่าเฉพาะบนแนวทแยงมุม และไม่มี การสูญเสียพลังงาน จำนวนครั้งในการคำนวณสำหรับหนึ่งช่วงเวลาจะมากกว่า $2nm_k$ ซึ่ง n และ m_k คือ ขนาด (Order) และความกว้างของแถบสมมาตร (Half-band Width) ตามลำดับ ของเมตริกซ์ของสติฟเนส ถ้าเมตริกซ์ของมวลเป็นลักษณะแบบมวลกระจาย (Consistent Mass) และมีการสูญเสียพลังงาน จำนวนครั้งในการคำนวณสำหรับหนึ่งช่วงเวลาจะเป็นอัตราส่วนกับ nm_k ดังนั้นถ้าไม่คิดการคำนวณสำหรับค่าเริ่มต้นจะต้องทำการคำนวณทั้งหมดประมาณ $xnm_k S$ โดยที่ x ขึ้นอยู่กับค่าลักษณะเฉพาะของเมตริกซ์ $x \geq 2$ และ S เป็นจำนวนช่วงของเวลา

3.3 วิธีการรวมใหม่

จำนวนการคำนวณเมื่อใช้วิธีอินทิเกรตโดยตรง จะเป็นสัดส่วนโดยตรงกับจำนวน ช่วงของเวลาของการวิเคราะห์ ดังนั้นการใช้วิธีอินทิเกรตโดยตรงให้มีประสิทธิภาพในการหา การตอบสนองของโครงสร้างจะต้องอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ อย่างไรก็ตามการอินทิเกรตในช่วง เวลาใด ๆ อาจจะทำให้มีประสิทธิภาพกว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสมการ (3.1) ในรูปแบบ ที่ทำให้การหาผลเฉลยใช้ขั้นตอนน้อยที่สุด โดยเฉพาะจำนวนการคำนวณจะเป็นสัดส่วนโดยตรงกับ ความกว้างของแถบสมมาตรของเมตริกซ์ของสติฟเนส

3.3.1 การเปลี่ยนฐานในรูปแบบการเคลื่อนที่ทั่วไป

(Change of Basis to Modal Generalized Displacements)

กำหนดให้ การเคลื่อนที่ U เป็นดังสมการ (3.2)

$$U(t) = \Phi X(t) \quad (3.2)$$

ซึ่ง Φ เป็นเมตริกซ์ของการแปลง (Transformation Matrix)

ซึ่งมีขนาด $n \times n$ และสามารถหาค่าได้

$X(t)$ เป็นเวกเตอร์ของการเคลื่อนที่ทั่วไป (Generalized Displacement)

ซึ่งเป็นฟังก์ชันของเวลา t มีขนาดเป็น n

แทนสมการ (3.2) ลงในสมการ (3.1) และคูณ Φ^T เข้าข้างหน้าทั้ง 2 ข้างจะได้

$$\bar{M}\ddot{X}(t) + \bar{C}\dot{X}(t) + \bar{K}X(t) = \bar{R}(t) \quad (3.3)$$

$$\begin{aligned} \text{ซึ่ง} \quad \bar{M} &= \Phi^T M \Phi \\ \bar{C} &= \Phi^T C \Phi \\ \bar{K} &= \Phi^T K \Phi \\ \bar{R} &= \Phi^T R \end{aligned} \quad (3.4)$$

เมตริกซ์ Φ สามารถหาได้จากสมการของการสั่นไหวโดยอิสระและไม่มี การสูญเสียพลังงานเนื่องจากการหน่วง ดังนั้น สมการ (3.1) จะเปลี่ยนเป็น

$$\bar{M}\ddot{U} + \bar{K}U = 0 \quad (3.5)$$

ซึ่งมีผลเฉลยอยู่ในรูปแบบดังนี้

$$\underline{U} = \underline{\phi} \sin \omega(t - t_0) \quad (3.6)$$

- ซึ่ง $\underline{\phi}$ เป็นเวกเตอร์ที่มีขนาด n
 t เป็นเวลาที่เปลี่ยนไป
 t_0 เป็นเวลาที่เริ่มต้น
 ω เป็นค่าความถี่ของการสั่นไหวแบบอิสระ (Frequency of Free Vibration)

แทนสมการ (3.6) ลงในสมการ (3.5) จะได้

$$K\underline{\phi} = \omega^2 M\underline{\phi} \quad (3.7)$$

สมการ (3.7) เป็นการแก้ปัญหาค่าเฉพาะ (Eigenproblem) ซึ่งจะได้ผล
 เลข n ชุด $(\omega_1^2, \underline{\phi}_1), (\omega_2^2, \underline{\phi}_2), \dots, (\omega_n^2, \underline{\phi}_n)$ โดยที่เวกเตอร์ค่าเฉพาะ
 (Eigenvector) จะมีคุณสมบัติเชิงตั้งฉากจากปรกติของเมตริกซ์ของมวล (M-orthonormalized)
 คือ

$$\begin{aligned} \underline{\phi}_i^T M \underline{\phi}_j &= 1, \quad i = j \\ &= 0, \quad i \neq j \end{aligned} \quad (3.8)$$

$$\text{และ } 0 \leq \omega_1^2 \leq \omega_2^2 \leq \omega_3^2 \leq \dots \leq \omega_n^2 \quad (3.9)$$

เวกเตอร์ $\underline{\phi}_i$ เรียกว่า เวกเตอร์ของรูปแบบของโหมด (Mode Shape)
 ลำดับที่ i ซึ่งจะมีค่าความถี่ของการสั่นไหวแบบอิสระเป็น ω_i ดังนั้นสมการ (3.5) จะได้
 คำตอบ n คำตอบ คือ

$$\underline{\phi}_i \sin \omega_i (t - t_0), \quad i = 1, 2, \dots, n \quad (3.10)$$

ให้

$$\underline{\phi} = \{ \underline{\phi}_1, \underline{\phi}_2, \dots, \underline{\phi}_n \}$$

$$\underline{\omega}^2 = \begin{bmatrix} \omega_1^2 & & & & & \\ & \omega_2^2 & & & & \\ & & \omega_3^2 & & & \\ & & & \ddots & & \\ & & & & \omega_n^2 & \end{bmatrix} \quad (3.11)$$

ซึ่งสามารถเขียนสมการ (3.7) สำหรับผลเฉลย n ชุดได้ดังนี้ คือ

$$\underline{K}\underline{\Phi} = \underline{M}\underline{\Phi}\underline{\Omega}^2 \quad (3.12)$$

$$\text{โดย } \underline{\Phi}^T \underline{K} \underline{\Phi} = \underline{\Omega}^2, \quad \underline{\Phi}^T \underline{M} \underline{\Phi} = \underline{I} \quad (3.13)$$

จะได้ สมการสมดุลซึ่งสอดคล้องกับการเคลื่อนที่ทั่วไปในโหมดต่าง ๆ (Modal Generalized Displacement) ดังนี้

$$\ddot{\underline{X}}(t) + \underline{\Phi}^T \underline{C} \underline{\Phi} \dot{\underline{X}}(t) + \underline{\Omega}^2 \underline{X}(t) = \underline{\Phi}^T \underline{R}(t) \quad (3.14)$$

ถ้าที่เวลา $t = 0$ กำหนดให้ $\underline{u}(0) = \underline{u}_0$ และ $\dot{\underline{u}}(0) = \dot{\underline{u}}_0$ เรา
จะเขียนได้ว่า

$$\underline{X}_0 = \underline{\Phi}^T \underline{M} \underline{u}_0, \quad \dot{\underline{X}}_0 = \underline{\Phi}^T \underline{M} \dot{\underline{u}}_0 \quad (3.15)$$

3.3.2 วิเคราะห์ผลเมื่อไม่มีการสูญเสียพลังงาน

สมการ (3.14) สามารถเขียนได้ดังนี้

$$\ddot{\underline{X}}(t) + \underline{\Omega}^2 \underline{X}(t) = \underline{\Phi}^T \underline{R}(t) \quad (3.16)$$

ซึ่งสามารถเขียนแยกเป็น n สมการได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \ddot{X}_1(t) + \omega_1^2 X_1(t) &= r_1(t) \\ \text{ซึ่ง} \quad r_1(t) &= \phi_1^T \underline{R}(t), \quad i = 1, 2, \dots, n \end{aligned} \quad (3.17)$$

เงื่อนไขเริ่มต้นสำหรับสมการ (3.17) ลำดับที่ i จะได้จากสมการ (3.15)

$$\begin{aligned} X_1 |_{t=0} &= \phi_1^T \underline{M} \underline{u}_0 \\ \dot{X}_1 |_{t=0} &= \phi_1^T \underline{M} \dot{\underline{u}}_0 \end{aligned} \quad (3.18)$$

สมการ (3.17) ใช้วิธีอินทิเกรตของดูแฮมเมล (Duhamel Integral) จะได้

$$X_1(t) = 1/\omega_1 \int_0^t r_1(\tau) \sin \omega_1(t - \tau) d\tau + \alpha_1 \sin \omega_1 t + \beta_1 \cos \omega_1 t \quad (3.19)$$

ซึ่ง α_1 และ β_1 เป็นเงื่อนไขเริ่มต้นที่ได้จากสมการ (3.18)

เนื่องจากทุกสมการในสมการ (3.17) ก็สามารถคำนวณผลเฉลยแต่ละชุดโดยอิสระ ดังนี้

$$U(t) = \sum_{i=1}^n \phi_i X_i(t) \quad (3.20)$$

3.3.3 วิเคราะห์ผลเมื่อมีการสูญเสียพลังงาน

สมการสมตลยก็จะไปตามสมการ (3.14) ในการวิเคราะห์นี้จะเปลี่ยนรูปของเมตริกซ์ C เป็นดังสมการ

$$\phi_i^T C \phi_j = 2\omega_i \xi_i \delta_{ij} \quad (3.21)$$

ซึ่ง ξ_i เป็นอัตราการสูญเสียพลังงาน และ

$$\delta_{ij} = \begin{cases} 1 & \text{เมื่อ } i = j \\ 0 & \text{เมื่อ } i \neq j \end{cases}$$

ดังนั้นสมการ (3.14) จะเขียนใหม่ได้เป็น

$$\ddot{X}_1(t) + 2\omega_1 \xi_1 \dot{X}_1(t) + \omega_1^2 X_1 = r_1(t) \quad (3.22)$$

ซึ่ง $r_1(t)$ และเงื่อนไขเริ่มแรกของ $X_1(t)$ ได้ตั้งสมการ (3.17) และสมการ (3.18) ในทำนองเดียวกันสมการ (3.22) ใช้วิธีอินทิเกรตของดูแฮมเมล (Duhamel Integral) จะได้

$$X_1(t) = 1/\bar{\omega}_1 \int_0^t r_1(\tau) e^{-\omega_1 \xi_1(t - \tau)} \sin \bar{\omega}_1(t - \tau) d\tau + e^{-\omega_1 \xi_1 t} (\alpha_1 \sin \bar{\omega}_1 t + \beta_1 \cos \bar{\omega}_1 t) \quad (3.23)$$

$$\text{ซึ่ง } \bar{\omega}_1 = \omega_1 \sqrt{1 - \xi_1^2} \quad (3.24)$$

โดยที่ $\bar{\omega}_1$ คือความถี่ของการสั่นไหวเมื่อมีการหน่วง และค่าของการเคลื่อนที่ $u(t)$ จะหาได้จากสมการ (3.20)

3.4 การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

การวิเคราะห์โครงสร้างข้อแข็ง 2 มิติ โดยใช้ทฤษฎีทางพลศาสตร์จะเกิดปัญหาทางคณิตศาสตร์ขึ้นในทุก ๆ ขั้นตอน ซึ่งจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหานั้น ๆ ให้เหมาะสมกับการประยุกต์กับเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีหน่วยความจำหลักขนาดเล็ก ดังนั้นในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ต่าง ๆ จึงต้องใช้หน่วยความจำหลักให้มีประโยชน์มากที่สุด และจะต้องใช้หน่วยความจำสำรองในการเก็บข้อมูลที่ไม่จำเป็นในการคำนวณขณะนั้น เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณขั้นต่อไป

3.1.4 วิธีแอนด์พัวร์ คอลัมน์

วิธีแอนด์พัวร์ คอลัมน์ เป็นวิธีการเปลี่ยนรูป (Decompose) เมตริกซ์ให้อยู่ในลักษณะ $\underline{\underline{LDL}}^T$ โดยมีหลักการดังนี้

- ให้ $\underline{\underline{L}}$ เป็นเมตริกซ์ที่มีสัมประสิทธิ์เหนือแนวทแยงมุมเป็นศูนย์ และในแนวทแยงมุมมีค่าเป็นหนึ่ง
- $\underline{\underline{D}}$ เป็นเมตริกซ์ที่มีสัมประสิทธิ์เป็นศูนย์หมด ยกเว้นในแนวทแยงมุม

$$\text{สมมุติ} \quad \underline{\underline{KU}} = \underline{\underline{R}} \quad (3.25)$$

ซึ่ง $\underline{\underline{K}}$ เป็นเมตริกซ์ที่เราต้องการทำให้เป็น $\underline{\underline{LDL}}^T$ ซึ่งเก็บข้อมูลแบบแถบสมมาตรที่แปรเปลี่ยนได้ (Sky - line) ดังลักษณะของตัวอย่าง

ซึ่ง m_1, m_j เป็นตำแหน่งแถวบน (row) ที่มีสัมประสิทธิ์ไม่เป็นศูนย์ เป็นตัวแรกในตำแหน่ง
แนวตั้ง (column) ที่ i และ j ตามลำดับ
 m_m เป็นค่าที่มากที่สุดระหว่าง m_1 กับ m_j

$$l_{ij} = g_{ij} / d_{ii}, \quad i = m_j, \dots, j-1 \quad (3.29)$$

$$d_{jj} = k_{jj} - \sum_{r=m_j}^{j-1} l_{rj} g_{rj} \quad (3.30)$$

สมการ (3.26) - (3.30) เป็นวิธีการทำเมตริกซ์ $\underline{K}$ ให้เป็น $\underline{LDL}^T$ ตาม
ต้องการ

3.4.2 วิธีการทำซ้ำในสเปซย่อย

วิธีการทำซ้ำในสเปซย่อย เป็นวิธีหนึ่งในหลาย ๆ วิธีที่ใช้แก้ปัญหาของสมการ
(3.12) เพื่อหาค่า ϕ และ ω ซึ่งวิธีนี้ Bathe (7,8) อ้างว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการ
การแก้ปัญหาเจาะจงโดยการใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์แบบเก็บข้อมูลโดยใช้หน่วยความจำสำรองเป็น
หลัก วิธีนี้มีส่วนตอนดังต่อไปนี้

กำหนดให้ $\underline{X}$ เป็นค่าสมมุติของ ϕ จะได้

$$\underline{KX} = \underline{MX\Lambda} \quad (3.31)$$

คูณ Λ^{-1} เข้าข้างหลังของทั้ง 2 ข้าง และให้

$$\underline{\bar{X}} = \underline{X\Lambda}^{-1} \quad (3.32)$$

$$\underline{Y} = \underline{MX} \quad (3.33)$$

$$\text{จากสมการ (3.31) จะได้} \quad \underline{K\bar{X}} = \underline{Y} \quad (3.34)$$

สำหรับเมตริกซ์ $\underline{\bar{X}}$ จะเก็บเวกเตอร์ไว้เท่ากับจำนวนโหมดที่ต้องการ และใน
การทำซ้ำครั้งที่ k จะได้เมตริกซ์ของโหมด (Modal Matrix) $\underline{X}^{(k)}$ ตามสมการ

$$\underline{X}^{(k)} = \underline{\bar{X}}^{(k)} \underline{Q}^{(k)} \quad (3.35)$$

เมื่อพิจารณาที่ $\tilde{X}^{(k+1)}$ จากสมการ (3.34) สามารถเขียนได้ใหม่เป็น

$$\tilde{KX}^{(k+1)} = \tilde{Y}^{(k)} \quad (3.36)$$

เมตริกซ์ของสตีเฟนส์และมวลจะถูกแปลงรูปแบบตามหลักการของ Ritz คือ

$$\tilde{K}^{*(k+1)} = \tilde{X}^{T(k+1)} \tilde{Y}^{(k)} \quad (3.37)$$

$$\tilde{Y}^{(k+1)} = \tilde{MX}^{(k+1)} \quad (3.38)$$

$$\tilde{M}^{*(k+1)} = \tilde{X}^{T(k+1)} \tilde{Y}^{(k+1)} \quad (3.39)$$

แทนสมการ (3.35) ลงในสมการ (3.31) และคูณ $\tilde{X}^{T(k+1)}$ เข้าข้าง
หน้าทั้ง 2 ข้าง จะได้

$$\tilde{K}^{*(k+1)} \tilde{Q}^{(k+1)} = \tilde{M}^{*(k+1)} \tilde{Q}^{(k+1)} \tilde{\Lambda}^{(k+1)} \quad (3.40)$$

ค่า $\tilde{Q}^{(k+1)}$ ที่ได้จะนำไปคำนวณหา $\tilde{Y}^{(k+1)}$ ซึ่งไว้ใช้ในการคำนวณรอบต่อไป

$$\tilde{Y}^{(k+1)} = \tilde{Y}^{(k+1)} \tilde{Q}^{(k+1)} \quad (3.41)$$

เราจะหาเวกเตอร์เฉพาะจงจาก

$$\tilde{X}^{(k+1)} = \tilde{X}^{(k+1)} \tilde{Q}^{(k+1)} \quad (3.42)$$

ซึ่ง $\tilde{\Lambda}^{(k+1)} \rightarrow \tilde{\Lambda}$ และ $\tilde{X}^{(k+1)} \rightarrow \tilde{\Phi}$ เมื่อ $k \rightarrow \infty$